

Ik & Ko Observatielijst

Analyse doelen Jonge kind

slo

Maart 2013

nationaal
expertisecentrum
leerplan-
ontwikkeling

Verantwoording

2013 SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling), Enschede

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Informatie

SLO

Afdeling: Primair Onderwijs & Kenniscentrum Leermiddelen

Postbus 2041, 7500 CA Enschede

Telefoon (053) 4840 664

Internet: www.slo.nl & www.leermiddelenplein.nl

E-mail: so-po@slo.nl & leermiddelenplein@slo.nl

Ik & Ko Observatielijst

DEEL 1: ACHTERGRONDGEGEVENS

Titel	<i>Ik & Ko; Observatielijst</i>
Auteurs	CED, Projectbureau Ontwikkeling & Onderzoek Katinka de Croon; Marja Coenen; Maaïke van de Ploeg-Feenstra
Uitgever	Uitgeverij Zwijsen
Jaar van uitgave	2001
Doelgroep	Meertalige groepen 1 en 2 van de basisschool. Het pakket richt zich met name op kinderen voor wie Nederlands niet de moedertaal is.
Samenstelling van het instrument	De observatielijst is onderdeel van het totaalprogramma <i>Ik & Ko</i> . Dit programma bestaat voor taal uit de volgende onderdelen: algemene handleiding (met onder andere de observatielijst), twee opbergbanden met ieder drie themahandleidingen met drie thema's, een kopieerboek, vijf prentenboeken, zes knieboeken, twee audio-cd's en een pop 'Ko' Daarnaast zijn twee aanvullende pakketten voor rekenen en de sociaal-communicatieve vaardigheden verkrijgbaar.
Doorgaande lijn	<i>Ik & Ko</i> sluit aan bij <i>Puk & Ko</i> (pakket voor peuterspeelzalen). Samen vormen ze een programma voor voor- en vroegschoolse educatie (<i>Ko Totaal</i>).
Geanalyseerde onderdelen	Observatielijst, algemene handleiding.
Uitgangspunten en doelstellingen van het instrument	"De algemene doelstelling van <i>Ik & Ko</i> is het vergroten van de Nederlandse taalvaardigheid en wel zo dat minimaal de tussendoelen eind groep 2 voor alle kinderen gehaald worden." "De observatielijst is een hulpmiddel om een inschatting te maken van het stadium van (tweede-) taalontwikkeling waarin een kind zich bevindt. Op basis van de lijst kunt u bepalen welke differentiatieaanwijzingen u kunt volgen om de leerling te stimuleren. Op basis van de lijst kunt u de vorderingen van een kind registreren. Observaties op verschillende momenten kunt u met elkaar vergelijken, om zo de ontwikkeling van de taalvaardigheid van een leerling te volgen."
Korte beschrijving van visie op <u>het jonge kind</u> zoals aangegeven in het instrument/ de methode	"Omdat de taalontwikkeling deel uitmaakt van de totale ontwikkeling van een kind, wordt waar mogelijk een link gelegd met andere ontwikkelingsgebieden." "Op basis van opvattingen over goed onderwijs aan jonge kinderen en zeker niet in de laatste plaats de behoeften en wensen van de onderwijspraktijk, heeft <i>Ik & Ko</i> gestalte gekregen. Daarbij waren de belangrijkste uitgangspunten: <ul style="list-style-type: none"> • de taalontwikkeling maakt deel uit van de brede ontwikkeling van jonge kinderen • betrokkenheid is een belangrijke voorwaarde voor taalleren • in interactie met elkaar en met de leerkracht ontwikkelen kinderen hun taalvaardigheid • de taalontwikkeling van alle kinderen staat voorop. Differentiatie is dus noodzakelijk om onderwijs op maat te kunnen bieden in zowel homogene als heterogene leeftijdsgroepen 1 en 2."

<p>Inhoud</p>	<p>De observatielijsten zijn onderdeel van het totaalprogramma <i>Ik & Ko</i>. Het programma richt zich met name op taal. Daarnaast zijn er aanvullende pakketten voor rekenen en sociaal-communicatieve vaardigheden (SCV). Alle activiteiten in <i>Ik & Ko</i> zijn gekaderd binnen een thema. In totaal zijn er achttien thema's die in twee achtereenvolgende leerjaren in een willekeurige volgorde aan bod komen.</p> <p>Voor observaties binnen <i>Ik & Ko Taal</i> zijn observatielijsten en registratieformulieren als kopieerblad achterin de algemene handleiding opgenomen. In de observatielijst zijn de drie domeinen: mondelinge vaardigheden, beginnende geletterdheid en taalbeschouwing terug te vinden. Mondelinge taalvaardigheid is onderverdeeld in vijf deelvaardigheden: gespreksvaardigheid, begrijpend luisteren, institutionele interacties, informatie geven en gebruik van middelen. Zie ook hieronder.</p> <p>Voor rekenen is geen observatielijst opgenomen. Er wordt verwezen naar het pakket <i>Als kleuters leren tellen</i>.</p> <p>De observatielijst SCV bestaat uit de acht categorieën van sociaal competent gedrag. Zie hieronder.</p>
<p>Aspecten taalontwikkeling</p>	<p>In <i>Ik & Ko</i> wordt gewerkt aan mondelinge vaardigheden, beginnende geletterdheid en taalbeschouwing.</p> <p>Mondelinge taalvaardigheid onderscheidt de volgende aspecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gespreksvaardigheid (objecten en handelingen aanduiden; antwoord geven; vertellen van gebeurtenissen; vragen stellen; gevoelens en mening uitdrukken; interactie in een groep); • begrijpend luisteren (aandachtig luisteren naar een verhaal; reageren op inhoud van een verhaal; vragen stellen om verhaal te begrijpen; antwoord geven op vragen over het verhaal; voorspellen van het verloop van het verhaal; navertellen van een verhaal aan de hand van prenten; weergeven volgorde van gebeurtenissen; weergeven van motieven van personen; weergeven van oorzaak en gevolg); • institutionele interacties (begrijpen van instructies en opdrachten; formeel taalgebruik); • informatie geven (beschrijven en lokaliseren objecten; vergelijken; uitleg geven; omstandigheden: volgorde gebeurtenissen; omstandigheden: oorzaak/ reden- gevolg); • gebruik van middelen (gebruik van telefoon). <p>Bij beginnende geletterdheid wordt gewerkt aan de volgende tussendoelen: functies van geschreven taal; relatie tussen letters en klanken; lezen en schrijven van letters; lezen en schrijven van losse woorden.</p> <p>Taalbeschouwing onderscheidt: tekensystemen; bewustzijn van taalgebruik en taalvariatie; rijmen; klanken sorteren; klanken samenvoegen tot een woord; klanken isoleren; klanken toevoegen of vervangen; onderscheiden van de klanken van een woord; onderscheiden van lettergrepen.</p>
<p>Aspecten rekenontwikkeling</p>	<p>In de activiteiten van <i>Ik & Ko Rekenen</i> komen de volgende rekenaspecten aan de orde: tellen, getalbegrip, meten, tijd en meetkunde. Er is echter geen observatie-instrument hiervoor aanwezig. Er wordt verwezen naar de CPS/SLO-uitgave <i>Als kleuters leren tellen</i>.</p>

Aspecten sociaal-emotionele Ontwikkeling	<p>Bij <i>Ik & Ko</i> SCV komen acht categorieën van sociaal competent gedrag aan bod: jezelf presenteren en opkomen voor jezelf, jezelf kenbaar maken in de Groep, samen spelen en werken, gevoelens/ervaringen herkennen en delen, aardig doen, omgaan met ruzie, omgaan met een taak (zelfstandig uitvoeren, doorzetten tot een taak af is) en kiezen. Omdat de lijst vrij summier is, wordt aangegeven dat er geen beoordeling mogelijks is op grond van deze lijst.</p>
Werkwijze	<p>Gedurende een thema in <i>Ik & Ko</i> worden er zes activiteiten uitgevoerd in de grote groep en zes in de kleine groep. De observatielijst wordt door de leerkracht ingevuld op basis van de begeleiding die aan de kinderen is gegeven tijdens de activiteiten in de kleine groep. Tijdens het begeleiden observeert de leerkracht de taalvaardigheid van de kinderen en vult de lijst in. Met de lijst kan een kind heel gericht geobserveerd worden op de aspecten waarover de leerkracht meer informatie wil.</p> <p>Voor elk van de vijf deelvaardigheden voor taal geven de observatieformulieren een aantal items waar moet worden aangekruist in welk stadium (1, 2, of 3) van taalontwikkeling de kinderen zich bevinden. Aangeraden wordt de observatielijst voor elk kind na drie thema's volledig in te vullen. Na een aantal activiteiten wordt op grond van de observaties voor het betreffende deelaspect in zijn totaliteit vastgesteld in welk stadium het kind zich bevindt.</p> <p>Het blad 'registratie vorderingen' kan gebruikt worden om de ontwikkeling van de leerling gedurende een jaar te volgen en wordt ingevuld op basis van de observatielijst.</p> <p>Bij de observatielijst SCV zijn bij elke categorie drie scoremogelijkheden: niet aanwezig, voldoende aanwezig, goed ontwikkeld. Tevens wordt de datum van observeren opgeschreven. De lijst kan ingevuld worden als een activiteit met aandacht voor SCV. Aangegeven wordt dat de lijst een hulpmiddel is en dat er geen beoordeling mogelijk op basis van deze lijst. Het aantal activiteiten is hiervoor te gering.</p>
Aanwijzingen voor normering	<p>Elk aspect bestaat uit drie beweringen over de vaardigheid van een kind en omschrijven drie verschillende stadia van tweede taalontwikkeling. Boven de beweringen staat een balk die een voortgang aangeeft waarop de leerkracht met kruisjes kan aangeven in hoeverre het kind aan de beweringen voldoet. In de handleiding wordt ingegaan op het gebruik van de observatielijst voor taal. Hierbij worden aanwijzingen gegeven voor het invullen van de lijst en het bepalen van het stadium van taalontwikkeling.</p>
Aanwijzingen voor hulp bij gesignaleerde problemen	<p>In hoofdstuk 4 'Werken met <i>Ik & Ko</i>' wordt uitgelegd hoe de begeleiding van de kinderen in een kleine groep vormgegeven kan worden. Met behulp van het differentiatieschema krijgt de leerkracht stapsgewijs aanwijzingen over de manier waarop zij de kinderen kan begeleiden, afgestemd op hun specifieke behoeften. De aanwijzingen bestaat uit algemene richtlijnen voor begeleiding en uit concrete voorbeelden van vragen en opmerkingen die de leerkracht kan maken om taal aan te bieden en uit te lokken bij kinderen van een bepaald taalontwikkelingsniveau.</p>

DEEL 2A: ANALYSE-RESULTATEN (beschrijvend)

Taal

Domein Mondelinge taalvaardigheid	
Woordenschat en woordgebruik	Gekeken is naar in hoeverre de doelen aan de orde komen in de Observatielijst . Woordenschat komt in dit instrument niet expliciet aan de orde. Woordenschatuitbreiding is wel een belangrijke doelstelling in het programma. Bij alle activiteiten staan woorden centraal. De basiswoordenschat die het programma aanbiedt omvat ongeveer 1500 woorden. Er worden geen uitspraken gedaan over de grootte van de woordenschat van de kinderen.
Vloeiend en verstaanbaar spreken	In allerlei observatiepunten worden uitspraken gedaan over het taalniveau van de kinderen. Werkwoordsvervoegingen komen alleen aan bod bij het gebruik van de verleden tijdsvorm bij het vertellen over gebeurtenissen uit het verleden. Hierbij worden geen conclusies getrokken. Het aanpassen van het taalgebruik aan de situatie (en waar nodig formele taaluitingen gebruiken) is wel aangetroffen; het aanpassen aan de mentale staat van anderen niet. In het instrument wordt er van uit gegaan dat kinderen wél logische verbanden kunnen leggen.
Luisteren	In het instrument is het onderdeel 'begrijpend luisteren' opgenomen. Alle observatiepunten hierbij hebben betrekking op het luisteren naar verhalen. Bij 'institutionele interacties' komt het begrijpen van 'eenvoudige en wat gecompliceerde instructies en opdrachten' aan bod.
Gesprekjes voeren	Bij het onderdeel 'gespreksvaardigheid' wordt ingegaan op spontane interactie met andere kinderen. Het stellen van vragen komt wel aan de orde maar hierbij wordt geen onderscheid gemaakt in soorten vragen. Wel wordt aangegeven dat het 'op een voor anderen duidelijke en begrijpelijke manier' gebeurt en dat er ook gedetailleerde vragen gesteld worden. Gespreksregels komen alleen summier aan de orde bij het gebruik van telefoon.
Mening uiten en vragen stellen	De doelen voor 'mening uiten en vragen stellen' komen allemaal aan de orde bij het onderdeel gespreksvaardigheid.
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid	
Leesplezier	Leesplezier komt in het instrument aan bod. Opgenomen zijn de observatiepunten 'aandachtig naar een verhaal luisteren', 'spontaan en adequaat op het verhaal reageren' en 'zelfstandig motieven van personen in een verhaal weergeven'. Het geven van een mening over een verhaal of rijmpje is niet aangetroffen.
Oriëntatie op boek en verhaal	Verhalen worden in het instrument gebruikt als middel voor het begrijpend luisteren. De kinderen moeten vooral antwoord kunnen geven en vragen stellen naar aanleiding van een verhaal. Het enige doel dat aan de orde komt, is het kunnen navertellen van een verhaal aan de hand van prenten.
Oriëntatie op geschreven taal	Alle doelen met betrekking op 'oriëntatie op geschreven taal' komen aan de orde bij het onderdeel Beginnende geletterdheid.
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Ook de doelen rond fonemisch bewustzijn en het alfabetisch principe komen vrijwel allemaal aan bod. Alleen het 'gemotiveerd zijn om de betekenis van geschreven taal te achterhalen' ontbreekt.
Domein Taalbeschouwing	
algemeen	Bij taalbeschouwing staat als observatiepunt: experimenteren met taalverschillen en daar een mening over geven. In het instrument is geen aandacht voor het verbeteren van eigen taalgebruik.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Aangegeven wordt dat de lijst een hulpmiddel is en dat er geen beoordeling mogelijk op basis van deze lijst. Het aantal activiteiten is hiervoor te gering. Er komen acht aandachtspunten aan de orde waarbij aangegeven moet worden of deze bij het kind niet aanwezig- voldoende aanwezig - goed ontwikkeld zijn. De aandachtspunten die een relatie hebben met het domein 'Zelfbeeld/ Ontwikkeling van de identiteit' zijn: jezelf presenteren en opkomen voor jezelf; jezelf kenbaar maken in de groep; gevoelens/ ervaringen herkennen en delen.
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	De aandacht voor de ontwikkeling van zelfstandigheid is beperkt tot het zelfstandig kunnen uitvoeren van kleine taken.
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	Aspecten van sociaal gedrag komen aan de orde bij het samen spelen en werken (samen iets bedenken, overleggen), het herkennen en delen van gevoelens, het aardig doen (complimenten geven) en het omgaan met ruzie.
Domein Werkhouding en concentratie	Het instrument besteedt aandacht aan het omgaan met een taak: kleine taken zelfstandig uitvoeren; doorzetten tot een taak af is. Het hebben van plezier in een taak komt daarbij niet aan de orde.

DEEL 2B: ANALYSE-RESULTATEN (tabel)

- = aanwezig
- ▣ = gedeeltelijk aanwezig
- = niet aanwezig
- n.v.t. = niet van toepassing

Taal

Het kind ...		
Domein Mondelinge taalvaardigheid		
Woordenschat en woordgebruik	Beheerst het Nederlandse klanksysteem.	□
	Heeft een passieve woordenschat van gemiddeld 7000 woorden.	□
	Heeft een actieve woordenschat van gemiddeld 3500 woorden.	□
	Gebruikt een nieuw geleerd woord in een andere situatie.	□
	Gebruikt steeds meer verschillende en complexere woorden.	□
	Betekenisgrenzen worden scherper.	□
	Kent het verschil tussen enkel- en meervoudsvormen en kan dit interpreteren.	□
	Begrijpt ontkenning.	□
Vloeiend en verstaanbaar vertellen	Omschrijving taalniveau.	■
	Begrijpt en gebruikt steeds meer verschillende werkwoordsvervoegingen.	▣
	Kan een plotstructuur redelijk verwoorden.	■
	Maakt samengestelde zinnen.	□
	Maakt gebruik van uitbreidingen en vraaggesprekken.	■
	Vertelt over gebeurtenissen in het verleden en trekt daarbij conclusies.	▣
	Houdt steeds meer rekening met mentale staat van anderen.	□
	Maakt beter onderscheid tussen welk taalgebruik in verschillende situaties.	■
	Heeft nog moeite met het leggen van logische verbanden.	□
Heeft nog veel moeite met passieve zinnen.	□	

Het kind ...		
	Vertelt uitvoerig en samenhangend over wat hij gedaan of meegemaakt heeft.	■
	Benoemt en beschrijft alledaagse aspecten, zoals mensen, plaatsen en dingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	■
	Beschrijft een aantal veel voorkomende handelingen met gebruik van complexe zinsconstructies.	■
	Gebruikt complexe taalfuncties als redeneren en concluderen.	■
Luisteren	Kan meervoudige instructie en mededelingen begrijpen en uitvoeren.	■
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemd verhaal en begrijpt het verhaal of de informatieve tekst.	■
	Luistert naar een op de leeftijd afgestemde radio/televisiefragment/ gesproken tekst op internet.	☐
	Laat zien dat hij naar een ander luistert en geeft gepaste feedback.	☐
Gesprekjes voeren	Kan op eigen initiatief een gesprek beginnen met de leerkracht en een ander kind.	■
	Kent en handelt naar gespreksregels.	■
	Kan op communicatief adequate wijze spontaan vertellen over onderwerpen die hem bezighouden.	■
	Geeft gepast antwoord op vragen van de leidster of ander kind.	■
	Hoe, waarmee, wanneer, etc. vragen.	☐
	Denkvragen.	☐
	Tegendeelvragen.	☐
	Keuzevragen (kiezen tussen meerdere en complexere situaties).	☐
	Indirecte vragen.	☐
Reflectieve vragen.	☐	
Mening uiten en vragen stellen	Kan zijn mening verwoorden, o.a. door gebruik van 'ik vind' zinnen.	■
	Stelt vragen en gebruikt vraagzinnen om ergens meer over te weten te	■

Het kind ...		
	komen.	
	Kan op een gepaste wijze de hulp van anderen inroepen.	■
Domein Ontluikende en beginnende geletterdheid		
Leesplezier	Toont zijn plezier in het voorlezen van boeken.	■
	Leeft mee met personages in op de leeftijd afgestemde prentenboeken.	■
	Kan uitleggen hoe een personage zich voelt.	■
	Uit zijn gevoelens/mening over een voorgelezen verhaal of rijmpje, zoals leuk, grappig of stom.	□
Oriëntatie op boek en verhaal	Begrijpt dat illustraties en tekst samen een verhaal vertellen.	□
	Weet dat een boek gelezen wordt van voor naar achter, een bladzijde van boven naar beneden, en regels van links naar rechts.	□
	Weet dat verhalen een opbouw hebben en dat een boek een begin en einde heeft.	□
	Weet dat de voor- en achterkant van het boek informatie over de inhoud geven.	□
	Kan een op de leeftijd afgestemd voorgelezen verhaal navertellen, met of zonder behulp van illustraties.	■
	Kan een voorgelezen verhaal naspelen met behulp van aanwijzingen van de leerkracht.	□
Oriëntatie op geschreven taal	Weet dat tekens gebruikt worden om iets te vertellen of leren.	■
	Weet dat je briefjes, boeken, tijdschriften, etc. kan lezen om iets te weten te komen.	■
	Weet dat je iets op kan schrijven (op papier of op de computer) als je iets wilt vertellen.	■
	Weet wanneer er sprake is van 'lezen' en 'schrijven' en kan 'lezen' en 'schrijven' van elkaar onderscheiden.	■
	Herkent en benoemt (enkele) letters, bijvoorbeeld de eigen naam.	■
	Schrijft tekens die op letters (beginnen) te lijken.	■

Het kind ...		
Fonemisch bewustzijn en alfabetisch principe	Kan betekenisonderscheidende klanken (fonemen) in woorden onderscheiden.	☒
	Doet mee met woord-/klankspelletjes.	☒
	Weet dat letters met klanken corresponderen.	☒
	Herkent en gebruikt rijmwoorden	☒
	Is gemotiveerd om de betekenis van geschreven taal te achterhalen.	☐
Domein Taalbeschouwing		
Algemeen	Reflecteert op eigen taalgebruik en dat van anderen.	☒
	Verbeterd eigen taalgebruik.	☐
	Praat (in kringgesprek) over taal en praten.	☒

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Het kind...		
Domein Zelfbeeld/ Ontwikkeling van identiteit	Heeft kennis van zichzelf.	☐
	Heeft kennis van de ander.	☐
	Ervaart de verschillen en overeenkomsten tussen zichzelf en de andere kinderen in de groep.	☐
	Kan gevoelens onder woorden brengen.	☒
	Kent zijn/haar eigen emoties.	☒
	Kan zijn/haar emoties beheersen.	☐
Domein Ontwikkeling van zelfstandigheid	Kan zich handhaven binnen de eigen groep.	☒
	Heeft vertrouwen in zijn/ haar eigen kunnen.	☐
	Kan zijn mening geven.	☐
	Vraagt iemand anders om hulp.	☐
	Kan zelfstandig taken uitvoeren.	☒

Het kind...		
	Staat stil bij wat hij/zij al kan.	☐
	Kan zich zelf redden.	☐
	Ruimt zelfstandig (spel)materialen op.	☐
Domein Sociaal gedrag/ ontwikkeling van sociale vaardigheid	Zoekt contact met anderen.	☒
	Heeft vertrouwen in de ander.	☐
	Kan met andere kinderen spelen.	☒
	Werkt samen met andere kinderen aan een gezamenlijke opdracht.	☒
	Merkt of en wanneer een ander kind hulp nodig heeft.	☐
	Biedt hulp aan/ kan anderen helpen.	☐
	Leert wat afspraken en regels zijn.	☐
	Leert welke regels er zijn en hoe zich daaraan te houden.	☐
	Past zich aan bij nieuwe situaties.	☐
	Houdt rekening met gevoelens en wensen van anderen.	☐
	Kent de emoties en gevoelens van andere kinderen en kan die interpreteren.	☐
	Toont bewondering voor elkaars vaardigheden en mogelijkheden.	☒
	Kent de sterke en zwakke punten van een ander.	☐
	Ervaart dat er door tegenstrijdige belangen conflicten kunnen ontstaan die je samen kunt oplossen.	☐
Domein Werkhouding en concentratie	Kan gericht vragen stellen.	☒
	Heeft plezier in de taak.	☐
	Is in staat om iets af te maken.	☒
	Zet door wanneer iets niet direct lukt.	☒
	Voert zelfstandig opdrachten uit.	☒
Reactie uitgever	-	

